

«Tajikistan State University of Commerce»

Course name: National economy

Week:11. Sector of the Republic of Tajikistan, description of its sectors and features of population protection in market conditions.

Khojazoda Dilovar Khairuddin

«Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон»

Номи фан: Иқтисоди миллӣ

Мавзӯи: 11. Бахши Ҷумҳурии Тоҷикистон, тавсифи соҳаҳои он ва хусусиятҳои ҳифзи аҳоли дар шароити бозор.

Ҳоҷазода Диловар Ҳайруддин

Саволҳои лексия:

- 1. Хусусиятҳои ҳифзи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар деҳот.**
- 2. Муаммоҳои камбизоатии аҳоли, вазъ ва фаъолияти онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.**
- 3. Масъалаҳои ҳифзи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар барномаҳои давлатӣ (Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030).**

1. Хусусиятҳои ҳифзи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар деҳот:

Бо дарназардошти ҳамин самтҳои афзалиятноки соҳаи ҳифзи иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон он самтҳое ба ҳисоб мераванд, ки мустақиман ба сатҳи зиндагии аҳоли таъсир мерасонад: шуғл, суғуртаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъминот бо нафақа, кумаки суғуртаи ҷумҳурӣ. Бахши ҳифзи Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳолии мамлакат аз системаи суғуртаи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъминот бо нафақа, шуғл, муҳоҷирати меҳнатӣ, ҳифзи ҳуқуқи оила, кӯдак, расонидани кумаки суроғавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба гурӯҳҳои осебпазир ва камбизоат иборат мебошад¹.

Системаи ҳифзи иҷтимоии аҳолий:

Таҳлили вазъи системаи ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад, ки проблемаҳои асосии бахш аз инҳо иборатанд:

- дар сиёсати Ҷумҳурии Тоҷикистон нигоҳдоштани методология, усул ва муносибатҳои, ки то давраи гузариш ба иқтисоди бозаргонӣ истифода мегардиданд¹;

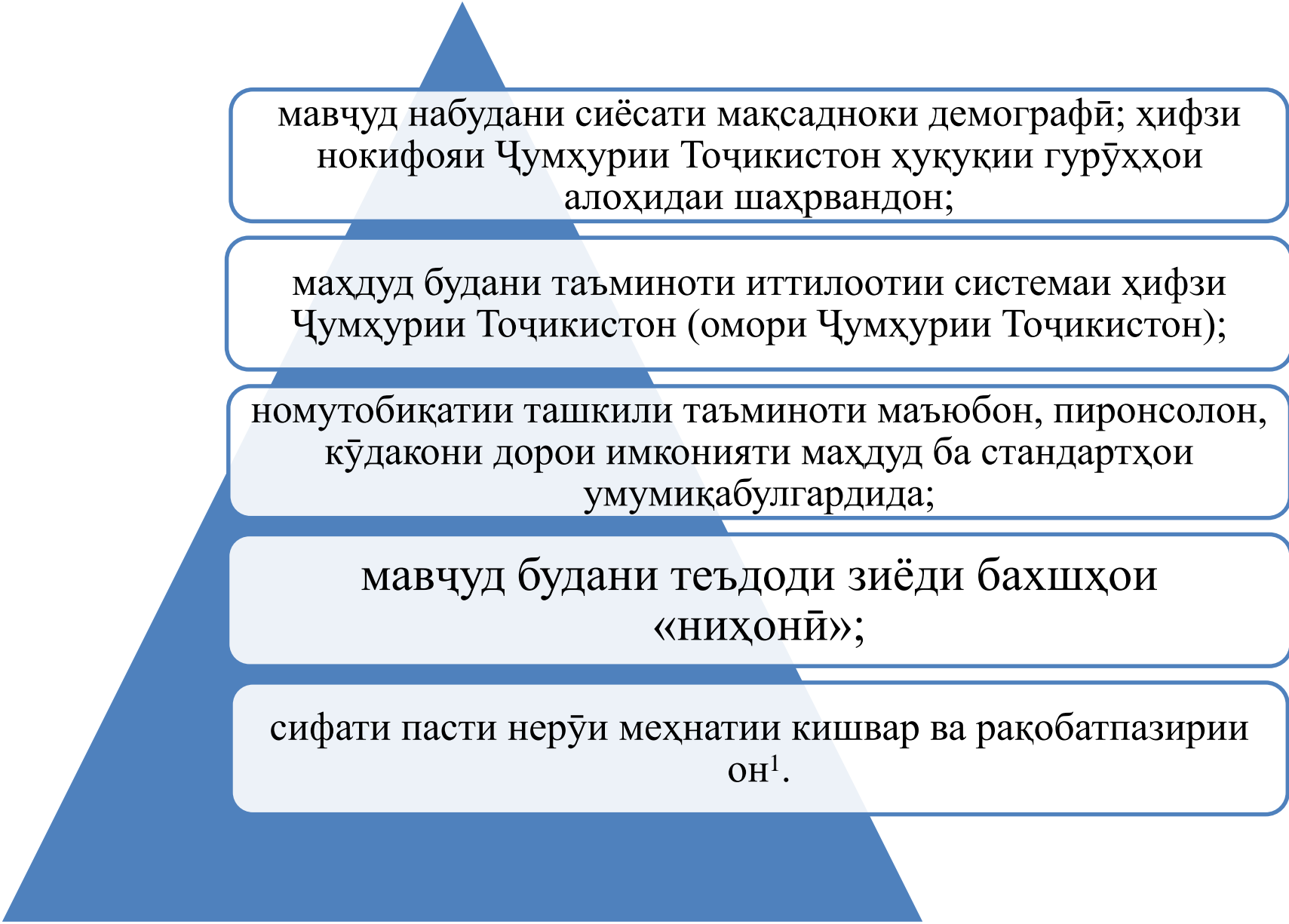

ноустувории молиявии системаи ҳифзи Ҷумҳурии Тоҷикистон, суғуртаи давлати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таъминот бо нафақа;

паст гардидани ҳиссаи хароҷоти буҷети давлатӣ, ки ба хизматрасонии кумаки Ҷумҳурии Тоҷикистон равона карда мешаванд;

мавҷуд набудани шаффофияти ҳаракати воситаҳои молиявии система;

мушкилии механизми расонидани кумаки суроғавии Ҷумҳурии Тоҷикистон¹;

мавҷуд набудани сиёсати мақсадноки демографӣ; ҳифзи
нокифояи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқии гурӯҳҳои
алоҳидаи шаҳрвандон;

маҳдуд будани таъминоти иттилоотии системаи ҳифзи
Ҷумҳурии Тоҷикистон (омори Ҷумҳурии Тоҷикистон);

номутобикати ташкили таъминоти маъҷубон, пиронсолон,
кӯдакони дорои имконияти маҳдуд ба стандартҳои
умумиқабулгардида;

мавҷуд будани теъдоди зиёди бахшҳои
«ниҳонӣ»;

сифати пасти нерӯи меҳнати кишвар ва рақобатпазирии
он¹.

Ислоҳот дар низоми тандурустӣ ба таъмини дастрасии аҳоли ба хизматрасониҳои тандурустӣ ва маводи ғизои равона шудааст. Барои ҷорӣ намудани хизматрасониҳои нави технологӣ ҷаҳду кӯшишҳои зиёд сарф шуда истодаанд. Соли 2015 давомнокии эҳтимолии ҳаёт ҳангоми таваллуд дар Тоҷикистон ба ҳисоби миёна 73,5 сол (аз ҷумла 71,7 сол барои мардон ва 75,5 барои занон)-ро ташкил намуд. Дар давоми солҳои 2007-2015 аз рӯи нархҳои доимӣ хароҷоти буҷети давлатӣ барои соҳаи тандурустӣ 6,3 маротиба афзоиш ёфт. Айни замон маҷмӯи хароҷотҳои давлат барои соҳаи тандурустӣ 2,1 фоиз нисбат ба ММД-ро ташкил медиҳад, ки ба сатҳи хароҷоти кишварҳои дорои ҳаҷми наздики ММД ба ҳар нафар аҳоли баробар аст.

Афзоиши даромадҳо ва шумораи
аҳолии табақаи миёна талаботхоро ба
сифат ва дигаргуншавии
хизматрасониҳои тиббӣ баланд
мебардорад. Таъсири бемориҳои
ғайрисироятӣ бинобар пир гаштани
аҳоли зиёд мегардад, агар мушкилиҳо,
яъне таъсири манфии истеъмоли
тамоку, фаъолияти заифи обу тоби
бадан, ғизохӯрии нодуруст ва
истеъмоли машрубот, ки ба саломатӣ
зарар дорад, боқӣ монад.

Дар ояндаи дарозмуҳлат масъалаи баланд бардоштан ва 100 фоиз нигоҳ доштани таъминоти аҳоли бо кумаки аввалияи тиббӣ гузошта мешавад. Ислоҳоти асосӣ дар соҳаи тандурустӣ ба таъмини устуворӣ ва дастрасии ҳамаи гурӯҳҳои аҳоли ба муолиҷаю табобат ва барқарорсозии саломатӣ равона карда мешавад. Барои ноил шудан ба афзалиятҳои миллии рушд дар соҳаи тандурустӣ сатҳи умумии хароҷотҳоро ба ин соҳа зарур аст то соли 2030 ММД ба 2-2,5 банди фоизӣ бояд баланд бардошта шавад¹.

Дар баробари ин вазифа ба баланд бардоштани сифати ташхис ва ҳамаи намудҳои кумаки тиббӣ, самтгирии соҳа ба тибби профилактикӣ гузошта мешавад. Таъмини солимии аҳолии масъалаи байнисоҳавӣ буда, ҳалли он аз саломатӣ ҳангоми таваллуд, саводнокӣ ва тарзи зиндагӣ, ҳолати экологии муҳити зист, шароити меҳнат, мукаммалии истеъмоли ғизо, дараҷаи некӯаҳволӣ ва самаранокии низоми тандурустӣ вобастагӣ дорад, аз ин рӯ равиш ва роҳҳои ҳалли он бояд маҷмӯӣ бошад¹.

1. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. 54-67с

Имкониятҳои ҷойдоштаи сармояи инсонӣ:

Омили муҳими афзун гардонидани сармояи инсонӣ дар робита бо таъмини солимӣ ва дарозумрӣ аз амалӣ намудани афзалиятҳои зерин мебошад:

2. Муаммоҳои камбизоатии аҳоли, вазъ ва фаъолияти онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

- ✓ Сарфи назар аз методикаи интихобгардидаи ҳисоби сатҳи камбизоатӣ амиқан рӯ ба таназзул аст. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ -Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомали Раҳмон дар паёми худ изҳор дошт, ки сатҳи камбизоатӣ аз 29,5 фоизи соли 2017 то 21,2 фоиз дар соли 2023 коҳиш дода шуд.
- ✓ Дар ду даҳсолаи охир сатҳи зиндагии аҳолии кишвар тадричан беҳтар гардида, нишондиҳандаи сатҳи камбизоатӣ аз 83% дар соли 1999 то 62% дар соли 2023 поин рафт.
- ✓ Музди миёнаи меҳнат дар ин давра ду баробар ва андозаи нафақаи ниҳой 1,9 баробар зиёд шуд.
- ✓ Бо вучуди болоравии нархҳо дар бозори ҷаҳонӣ сатҳи таваррум дар кишвар солҳои ахир муътадил нигоҳ дошта шуда соли 2023 3,8%-ро ташкил кард, ки дар натиҷаи амалигардонии тадобири зикршуда сатҳи камбизоатӣ коҳиш дода шуд¹.

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба Маҷлиси Оли, «Ҷумҳурият», 28 декабри соли 2023.

Самаранокии рушди иқтисодӣ:

Самаранокии рушди иқтисодӣ бо ҳаҷми маҷмуи маҳсулоти дохилӣ ба ҳар сари аҳоли муқаррар карда мешавад. Дар соли 2023 ММД ба ҳар сари аҳоли нисбат ба соли 2000 қариб 41 маротиба афзуд. Агар дар соли 2000 ММД ба ҳар сари аҳоли наздик ба 300 сомони ро ташкил карда бошад, ин нишондод соли 2023 тақрибан ба 12380 сомонӣ баробар шуд. Муқоисаи ин рақамҳо аз он гувоҳӣ медиҳад, ки таъмини рушди иқтисодии мамлакат бемайлон идома дошта, сатҳи зиндагии мардум боло меравад. Яке аз самтҳои таъмини рушди иқтисодии босубот ин баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли ба ҳисоб меравад. Қобили зикр аст, ки даромади пулии аҳоли дар соли 2023 нисбат ба соли 2017-ум 3,3 маротиба афзуда, ба 112,7 миллиард сомонӣ баробар гардид. Сарфи назар аз вазъияти мураккаб ва ҳассоси иқтисодии ҷаҳонӣ, ба Ҳукумати мамлакат муяссар гардид, ки болоравии нархҳо ба молҳои ниёзи аввалия дар сатҳи нисбатан муътадил нигоҳ дорад¹.

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба Маҷлиси Оли, «Ҷумҳурият», 28 декабри соли 2023.

Таъсири самараи рушди иқтисодӣ ба паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар деҳот бештар аст:

Беш аз 70 фоизи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аксари аҳолии камбизоат дар деҳот зиндагӣ мекунанд. Чандирии сатҳи камбизоатӣ вобаста ба рушди иқтисодиёт дар деҳот нисбат ба шаҳрҳо баландтар буда, мутаносибан 0,71 ва 0,61% - ро ташкил медиҳад. Ин дар маҷмӯъ нишон медиҳад, ки таъсири дигаргуниҳои сохторӣ дар соҳаи кишоварзӣ, махсусан дар бахши пахтакорӣ ва ислоҳоти замин барои паст кардани сатҳи камбизоатӣ таъсири нисбатан муассир мерасонад¹.

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба Маҷлиси Оли, «Ҷумҳурият», 28 декабри соли 2023.

Нишондиҳандаҳои демографӣ ба сатҳи камбизоатӣ таъсири мустақим мерасонанд:

Чунин нишондиҳандаҳо ба монанди андозаи хоҷагиҳои ҳавлигӣ, теъдоди атфол, ҷинс ва синну соли аъзои ҳавлӣ ҳангоми арзёбии сатҳи камбизоатӣ омилҳои муайянкунанда мебошанд. Мисол, дар муқоиса бо сатҳи миёнаи камбизоатӣ дар кишвар (64 Ҷоиз), ҳатари камбизоатшавии онҳо нисбат ба хоҷагиҳои ҳавлигии дорои ду кӯдак ё камтар аз он ду маротиба бештар аст¹.

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба Маҷлиси Оли, «Ҷумҳурият», 28 декабри соли 2023.

Афзоиши босуръати аҳолӣ (10 фоиз дар 7 соли охир) барои системаи маориф, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии Тоҷикистонимой боиси шароитҳои хоси маҳдудсозанда мегардад, ки бе ин ҳам бо ниҳояти имкониятҳои ҳеш фаъолият мекунанд. Омилҳои демографӣ ба бозори меҳнат низ таъсир мерасонанд, ки дар он аз ҳоло афзалияти пешниҳодҳо нисбат ба талабот ба мушоҳида мерасад.

3. Масъалаҳои ҳифзи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар барномаҳои давлатӣ (Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030).

Таҳдидҳои назарраси демографӣ ва экологӣ, ки бо онҳо кишвар рӯ ба рӯ шудааст, талабот ба шароитҳои манзилу маиширо афзуда, ифлосшавии муҳитизист ва сатҳи пасти идоракунии экосистемаҳо, нигоҳдории гуногунии биологӣ, харобшавии заминҳо, осебпазирӣ ба оқибатҳои тағйирёбии иқлим, дастрасӣ ба оби тоза ва санитария, аз ҷумла нобудкунии партовҳои маиширо дар бар мегиранд¹.

1. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. 54-67с

Масъалаҳои асосии сиёсати дарозмуҳлат оид ба беҳтар намудани шароити манзилии аҳоли ба зиёд намудани масоҳати манзил дар соли 2030, тавсеа додани имкониятҳои дастрасӣ ба манзили мустақил, хусусан барои оилаҳои ҷавон, беҳтар намудани сифати манзил, чӣ аз ҳисоби бунёди манзили сифатноки нав ва чӣ аз ҳисоби таъмири капиталии фонди манзили мавҷуда, беҳтар намудани шароити зисту зиндагии аҳоли аз ҳисоби дастрасии беҳтар ба хизматрасониҳои коммуналӣ, бахусус дар деҳот, баланд бардоштани устуворӣ ва беҳтар намудани сифати хизматрасонии ба аҳоли пешниҳодшаванда, беҳтар намудани устувории молиявии корхонаҳои хоҷагии манзилию коммуналӣ, бунёди мавзеи беҳатар аз нигоҳи рафъи таҳдидҳои офатҳои табиӣ алоқаманд мебошанд¹.

1. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. 54-67с

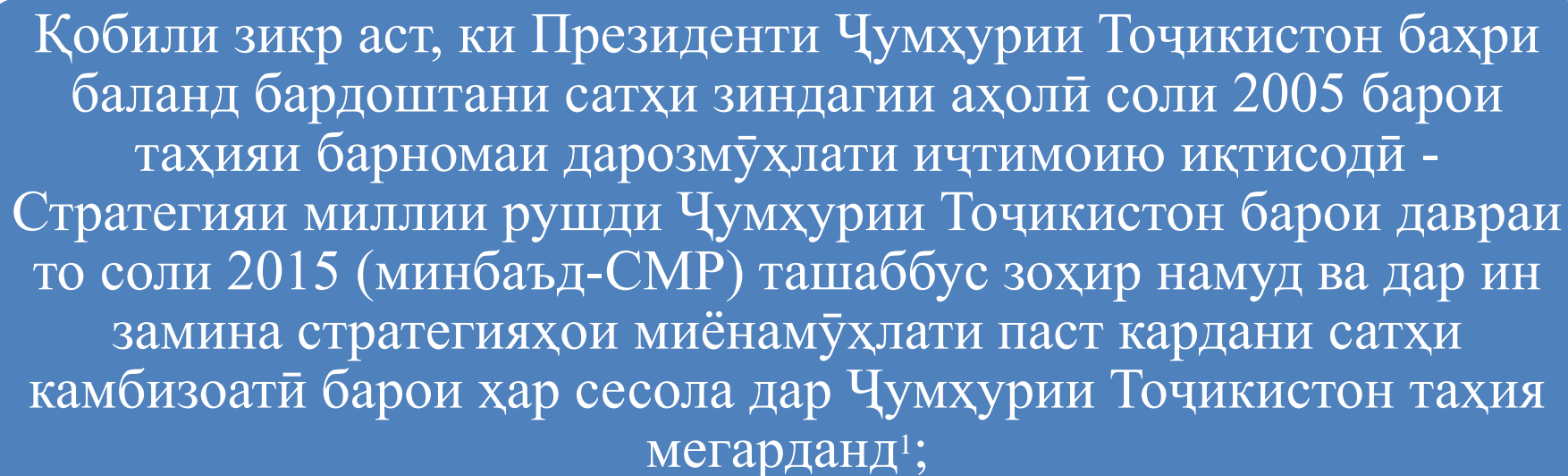
Шароити мусоид барои зиндагӣ:

Дурнамои дарозмуҳлати стратегияи рушди хоҷагии манзилию коммуналӣ аз таъмини дастрасии пурраи ҳамаи шаҳрвандони Тоҷикистон ба хизматрасониҳои устувор ва аз лиҳози нарх ва сифат қобили қабул дар асоси принципҳои иқтисоди бозаргонӣ, ки ба талаботи муосири санитарӣ ва экологӣ ҷавобгӯ мебошанд, иборат аст. Масъалаҳои низоми идоракунии хавфҳои офатҳои табиӣ ва идоракунии самараноки захираҳои табиӣ низ ҷузъи ҷудонопазири стратегияи мазкур маҳсуб меёбанд. Дар ин раванд тақвияти фаъолият дар самти сарфаи захираҳо, мутобиқат ба тағйирёбии иқлим ва баинобатгирии талаботи барномаи Сендай доир ба коҳиш додани хавфи офатҳои табиӣ муҳим мегардад¹.

1. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. 54-67с

Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012 (минбаъд-СПКСК) барномаи миёнамӯҳлати амалигардонандаи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015 маҳсуб гардида, ҷабҳаҳои асосии рушди иқтисодию иҷтимоии кишварро дар ин давра, бо дарназардошти таъсири бӯҳрони иқтисодию молиявии ҷаҳонӣ муайян менамояд. Ҳадафҳои Стратегияи мазкур фаъолияти мушаххасро ҷиҳати татбиқи ислоҳоти институтсионалӣ ва иқтисодӣ дар бар гирифта, ба захираҳои мавҷуда ва эҳтиёҷоти иловагӣ асос ёфтааст ва барои ноил шудан ба рушди устувори иқтисодӣ, афзоиши ҳаҷм ва сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва дар маҷмӯъ ба ҳри паст кардани сатҳи камбизоатии аҳолии кишвар равона мегарданд¹.

1. Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012с.

Қобили зикр аст, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли соли 2005 барои таҳияи барномаи дарозмӯҳлати иҷтимоию иқтисодӣ - Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015 (минбаъд-СМР) ташаббус зоҳир намуд ва дар ин замина стратегияҳои миёнамӯҳлати паст кардани сатҳи камбизоатӣ барои ҳар сесола дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия мегарданд¹;

1. Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012с.

(а). Блоки функционалӣ, ки шароитҳои дахлдори институтсионалии рушдро таъмин намуда, бахшҳои заїро дар бар мегирад: ислоҳоти идоракунии давлатӣ; рушди макроиқтисодӣ; беҳбуди фазои инвеститсионӣ, инкишофи бахши хусусӣ ва соҳибкорӣ; ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ;

(б). Блоки истехсолӣ, ки барои рушди иқтисодӣ шароитҳои моддиро таъмин намуда, бахшҳои зайлро муттаҳид месозад: амнияти озуқаворӣ ва рушди бахши аграрӣ; рушди инфраструктура, энергетика ва саноат;

(в) Блоки Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дастрасии васеъро ба хизматрасониҳои заминавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳалли масъалаҳои рушди ҷомеа таъмин намуда, бахшҳои зеринро дар бар мегирад: рушди системаи тандурустӣ; рушди системаи маориф ва илм; тавсеаи дастрасӣ ба таъминот бо об, санитария ва хоҷагии манзилию коммуналӣ; такмили ҳифзи иҶумҳурии Тоҷикистонимои аҳоли; таъмини баробарии гендерӣ; таъмини суботи экологӣ.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сатҳи камбизоатӣ тайи ду соли охир ба андозаи 0,9 фоиз коҳиш ёфта, соли 2022 ба 22,5 фоиз баробар шудааст, бари фаъолияти чунин соҳа нишондиҳандаи хуб аст¹.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди ба даст даровардани истиқлол се дафъа барӯйхатгирии аҳоли баргузор шудааст. Бори якум мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 майи 1998 «Дар бораи барӯйхатгирии аҳоли» 20–27 январӣ 2000 доир шуда буд. Дар он давра мувофиқи маълумоти оморӣ шумораи аҳолии доимии шаҳрҳо нисбат ба соли 1989 (тибқи Барӯйхатгирии аҳоли пешина) аз 1 млн 668 ҳазор то 1623 ҳазор нафар кам шуда, шумораи аҳолии доимии деҳот баръакс аз 3441 ҳазор то 4504 ҳазор нафар зиёд шудааст. Ҳамин тарз, дар давоми 11 сол (1989—2000) ҳиссаи аҳолии доимии шаҳрҳои Тоҷикистон аз 32,5 дарсад то 26,5 дарсад кам шуда, аҳолии доимии деҳот, баръакс, аз 67,5 дарсад то 73,5 дарсад афзудааст¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ, - Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Бори дуом мувофиқи Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 августи 2009, № 685 «Дар бораи гузаронидани барӯйхатгирии аҳоли» аз 21 то 30 сентябри 2010 дар қаламрави ҷумҳурӣ Барӯйхатгирии аҳоли ва фонди манзил баргузор шуд. Аз рӯйи маълумоти пешакии Агентии омери назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба Барӯйхатгирии аҳоли ва фонди манзил, шумораи аҳолии доимии мамлакат ба ҳолати 21 сентябри 2010-ум 7 565 ҳазор нафарро ташкил кард. Шумораи аҳолии ҷумҳурӣ (дар январи 2010) нисбат ба соли 2000-ум 1 438 ҳазор нафар ё 23 дарсад, дар муқоиса бо ҳисобу китоби маълумоти аввали соли 2010, 35,4 ҳазор нафар ё 0,5 дарсад зиёд шудааст. Ин зиёдшавии шумораи аҳоли дар ҷумҳурӣ аз ҳисоби афзоиши табиӣ ва пеш аз ҳама, аз ҳисоби нишондиҳандаҳои баланди таваллуд ва болоравии шумораи таваллуд нисбат ба фавт ба вуҷуд меояд¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ, -Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Дар соли 2020 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бори сеюм барӯйхатгирии аҳоли сурат гирифт. Дар соли 2020 шумораи умумии аҳолии Тоҷикистон то 9 678 613 нафар афзудааст. Инчунин ба 1-уми январи соли 2024 шумораи аҳолии кишвар ба 10277,1 ҳазор нафарро ташкил додааст¹.

1. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. 54-67с

Таъмини суботи экологӣ – омили муҳими ба рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидаткунанда.

Масъалаҳои суботи экологӣ мустақиман ба вазифаҳои нисбатан муҳим алоқаманд буда, гурӯҳи мақомоти ба ҳам алоқаманди давлатӣ аз ҷанбаи дорандаи ин мақсадҳо дар Тоҷикистон таъмин намоянд.

Қонунгузориҳои экологиии ҷумҳурӣ ба таври зарурӣ инкишофёфта буда, вале дар аксари қонунҳо механизми татбиқ вучуд надорад ва вобаста ба сабабҳои маҳдудиятҳои ҳамоҳангсозии байниидоравӣ он бо қонунгузориҳои дигар вазорату идораҳо мутаносиб гардонида нашудааст¹.

1. Одинаев Х.А. Эколого-экономическое регулирование природо-пользования в сельском хозяйстве. – М.: МАКСПресс, 2004. -240 с.

Вазъи мавҷуда ҳам ба назорати сифати муҳити зист ва ҳам ба ҳолати он таъсири манфӣ мерасонад. Дар натиҷа бад гардидани сифати хок (мутобиқи арзёбӣ то 97.9 фоизи заминҳои кишоварзӣ таҳти бодлесӣ қарор дошта, беш аз 15 фоизи заминҳои обёришаванда шӯр ё ботлоқӣ шудаанд), ҷараёни бечангалшавӣ, култиватсия, аз ҳад зиёд ҷаронидани чорво, коркарди беиҷозати нишебҳои кӯҳсор, ба таври кушод истихроҷ намудани канданиҳои ғоиданок ба мушоҳида мерасад. Миқдори зиёди кӯлҳои хатарноки кӯҳсор ва обанборҳо бесуботии экологиро боз ҳам амиқтар мегардонанд¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,- Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Вазъи ниғаҳдошт ва нобуд кардани партовҳо низ ташвишовар аст. Махсусан маҳали гӯр кардани партовҳо аз нигоҳи экологӣ ниҳоят хатарнок мебошад (дар маҷмӯъ дар ҷумҳурӣ 22 маҳали гӯр кардани партов мавҷуд аст, ки 8 адади он дар ҳолати ногувор қарор дошта, таҷдиди бетаъхирро тақозо менамояд). Обҳои зеризаминӣ аз сабаби истифодаи аз ҳад зиёди пору, пеститсидҳо ва партови обҳои аз обёрӣ ниҳоят менирализатсияшуда соҳаи кишоварзиро ифлос менамоянд. Аксари нуқтаҳо ва бунгоҳҳои машғули мониторинг фаъолият намекунанд. Воситаҳо барои таъмини корҳои экологӣ, ки дар ҳамаи лоиҳаҳои татбиқшавандаи инвеститсионӣ пешбинӣ гардидаанд (то 3 фоиз аз арзиши онҳо), мутобиқи таъинот истифода бурда намешаванд.

Бо дарназардошти ҳамин проблемаҳои асосии суботи экологӣ аз инҳо иборатанд:

- нокифоягии нерӯи мақомоте, ки барои таҳия ва татбиқи сиёсати экологӣ ва танзими системаи нуқтаҳо ва бунгоҳҳои мониторинги экологӣ, бунгоҳҳои мониторинги пирияхҳо, сарбандҳо ва обанборҳо, таҳия ва таъсиси маҳзани маълумот оид ба муҳити зист дар ноҳияҳои таҷрибавӣ масъуланд;

- дар аксари қонунҳои амалкунанда ё аз нав таҳияшавандаи ҳифзи табиат мавҷуд набудани механизми татбиқи онҳо;

- наандешидани тадбирҳо оид ба коркард ва нобуд сохтани маводи ниҳоят хатарноки химиявӣ, сохтмони полигонҳо ҷиҳати ҷойгиронии партовҳои токсикӣ, гӯр кардани захрхимикатҳои корношоям ва барои истифода манъгардида;

1

- сатҳи на он қадар баланди татбиқи тадбирҳои аввалиндарача оид ба ҳифз ва истифодаи самарабахши захираҳои обӣ, пешгирии таназзули захираҳои замин, гуногунии биологӣ ва ифлосшавии ҳавои атмосфера;

2

- мавҷуда набудани системаи мониторинги экологии истеҳсоли;

3

- сатҳи нокифояи ташкили корҳои барқарорсозии ҷангал, камтар зоҳир намудани тавачҷӯҳ ба ҳудудҳои махсус ҳифзшавандаи табиӣ ва баланд бардоштани сатҳи маърифати экологӣ¹.

Бо дарназардошти мақсад ва афзалиятҳои СМР/СПКСК, инчунин ба инбат гирифтани проблемаҳои бахш дар доираи бахши «Таъмини суботи экологӣ барои солҳои 2007-2009» вазифаҳои асосии зайл муайян гардидаанд:

- 1. гузаронидани ислоҳоти институтсионалӣ ва такмили заминаи қонунгузорӣ;*
- 2. пешбурди лоиҳаҳои амалкунанда ва таҳияи лоиҳаҳои нави инвестсионӣ.*

Бояд ба инбат гирифт, ки проблемҳои суботи экологӣ дар доираи СПКСК ҳамчун мавзӯи ҳамачониба баррасӣ мегардад.

Адабиёти истифодашуда:

1. Аблаева М. Ҳ., Давлатова М. Ҳ. Мафҳум ва хусусиятҳои хизматрасониҳои иҷтимоӣ: мақола: SJIF 2020 - 5.497, 2021 – 5.8. 10 с
2. Булатов, А.С. национальная экономика: Учебное пособие / А.С. Булатов. – М.: Магистр, ИНФРА-М, 2012. – 304 с.
3. Николаева Т.П. Основы информационной экономики: уч. пос. – СПб.: ООО «ЛЕКС СТАР», 2001. – 128 с.
4. Одинаев Х.А. Эколого-экономическое регулирование природо-пользования в сельском хозяйстве. – М.: МАКСПресс, 2004. -240 с.
5. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба Маҷлиси Оли, «Ҷумҳурият», 28 декабри соли 2023.
6. Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012с.
7. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. 54-67с
8. Ҳақимов Ҳ. А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.
9. Ҷонмамадов Ш.Б., Раҳмонов Ҷ.Р., Мамадалиев Ф.С. Танзими давлатии иқтисодиёт. – Душанбе: Ирфон, 2010. -166 с.
10. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

ТАШАККУР БА ДИҚҚАТАТОН!